

آلاهين آديلاه

دلى دومروى

قائناق: كتاب-دده قورقود

اؤندر نشرىياتى - باكى - ۲۰۰۴

ف. زىنالوو و ص. علىزاده

تايپ: ى. ف.

۱۳۸۷ - قيش

دده قورقود كىتابخانىسى

www.dqk.blogfa.com

yaldashqztl@yahoo.com

بو كىتابى يايماق منبعين آدى و آدرسىنى دئمك ايله آزاددير.

بو كىتاب حاقيندا:

الينزده كى كىتاب ايكى بۇلومده حاضىرلانىب و سىزىن ايختىارينىزدا قويولوبدور. بىرىنچى بۇلوم دده قورقود كىتابىندان دلى دوۋمرول بويونون اصىل متنىدىر كى بو متنى اوخوماقلان توءرك ادبىياتىن ان گۇزل داستانلارنىن بىرىسىنى اوخوماقدان علاوه دىلیمىزىن تارىخى شكىلى ايله ده تانىش اولايلىرىسىز.

ايكىنچى بۇلوم ائله بو بويون چاغداش (موعاصىر) و سادە لىدىرىلمىش متنىدىر. بو متنى ف. زىنالوو و ص. علىزاده سادە لىدىرىمىشدىلر. اصىل متن موءشكول اولسا بو بۇلومده سىز ائله يە بىلرسىزىز داستانى اوخوياسىزىز. بىرىنچى و ايكىنچى بۇلوم شرق-غرب سايىتىداكى (www.sharq-qarb.az) كىتاب-دده قورقود آدلى كىتابىن تىرىب ايله يىتىدىنچى و اىگىرىنچى حىصه لىرىن عرب كۇكلو اليفبامىزا چىئىرىلدىكىدىر.

دادا قورقود KİTABXANASI

دده قورقود کيتابی نجه کيتابدیر؟

۱۸۱۵-جی ایلده آلمانین «درسدن» شهریندن، گورکملی عالیم و بیلگین «دیتس» وسیله سیله بیر آل یازما کیتاب تاپیلدی کی اونون جیلدی اوستونده یازیلیمیشدی: «**کتاب دده قورقوت علی لسان طایفه اغوزان**» بو حادثه تورکلر اوچون اؤنملی و مؤهوم بیر اولای ایدی. نیه کی اونلارین کئچمیشلری نین آیدینلاشماسیندا بؤیوک نقشی واریدی. بو کیتاب بیر موقدیمه و ۱۲ بویدان تشکیل تاپمیشدی. دیتس بو کیتابدان بیر نوسخه برلین کيتابخاناسینا ایستینساخ ائدیپ و اونو و هابئله «تپه گوزون اولمه سی بوسات وسیله سیله» بویونون آلمانجا ترجمه سینی، ۱۸۱۵-جی ایلده نشر ائتدی.

نچه مودت سونرا واتیکان کيتابخاناسیندان دا بیر دده قورقود کيتابی اله گلدی کی بیر موقدیمه و ۶ بویدان عیبارت ایدی. بو ایکی کیتابین تاپیلماسیلا بؤیوک تدقیقات اونلارین اوستونده باشلانندی.

۱۸۵۹-جو ایلده «تئودور نولدکه» آلمانین گورکملی شرقشوناسی، اثری یئیندن ایستینساخ ائدیپ، اونون چئویرمه سینه چالیشدی، آما موؤفق اولماییب، ایشی باشا چاتدیرا بیلمه دی. اونون ایشی نین آردینی روس عالیمی «پروفسور بارتولد» توتوب و نچه داستانین متینی روسجا ترجمه سیله درگیلرده نشر ائتدی. تورکیه ده «موعلیم رفعت» ۱۹۱۵-جی ایلده و سونرالار «محرم ارگین» و «اورهان شایق گؤک یای» و آذربایجاندا «حمید آراسلی»، «دمیرچی زاده» و «اسولطانعلی» و «م.ح. طهماسب» اوزون ایللر علمی شیوه ایله دده قورقود بویلاری اوستونده ایشله ییب و دیرلی اثرلر یازیب و یایدیلار.

حتی ۱۹۶۲-جی ایلده «یاکوبوفسکی» و «ژیرمونسکی» وسیله سیله بیر یئنی ترجمه موفصل موقدیمه ایله یاناشی شوروی علملر آکادمیاسی طرفیندن نشر اولدو.

ایراندا دا آذربایجان اولوسال (میلی) شاعیری «بولود قاراچورلو (سهند)» طرفیندن دده قورقود بویلاری نظمه چکیلیب و سازیمین سؤزو آدیلا ۱۳۴۵-جی ایلده طاغوتی رژیمده تورکجه یازیلارین باسیلماسی نین یاساقلیغینا باخمایاراق، باسیلدی. هابئله ۱۳۵۸-جی ایلده اوستاد «دوکتور محمدعلی فرزانه» وسیله سیله اینتیشارات-فرزانه طرفیندن نشر اولدو.

آلمان نوسخه سی نین یازیلما تاریخی باره ده موختلیف نظرلر واردیر. پروفسور بارتولد اونون یازیلماسینی ۱۵-جی یوز ایلیگه (قرنه) عایید بیلیر. پروفسور کوراوغلو ابجد حسابیله دئیر کی بو اثر ۱۵-جی عصیرده یازیلیدیر. بیر سیرا عالیملر ده اونون یازیلما تاریخینی ۱۶-جی عصر بیلیرلر.

کیتابین دلی تورکجه دیر و آرتیق آذربایجان تورکجه سینه اوخشارلیغی واردیر. او حالدا کی آنادولو لهجه سی نین ده ایزلری اوندا گورونور. کیتابین متیندن بللی اولدوغو کیمی بویلاز ایتیفاق دوشن یئرلر آذربایجان و تورکیه نین شرقی دیر.

کیتاب نظم و نثر صورتینده یازیلیب و اوندا اوچ چشید شعر وار : عروض، هیجا و سربست (ایندیکی یئنی شعر)

کیتابین موقدیمه سینده دده قورقودون خیصلتلی و اوزللیکلی و هابئله اونون اؤیودلری گتیریلیدیر. «بايات بویوندان قورقود آتا دئیرلر بیر آر قوپدو.» دده قورقود اوغوز طایفاسی نین اوزانی (آشیغی) و آغ ساقالی و ائلی نین موشاویری ایدی. قورقود کلمه سی باجاریقلی و چوخ ییلن و یاخود ائلجه ییلن معنا سیندادیر. دده قورقود طایفانین قهرمانلارینا آد سئچر و قوپوزونو چالماقلا اوغوزلارا داستان سؤیله یردی.

بو کیتابدا اولان ناقلیلار ایسلامدان قاباق ایتیفاق دوشوبلر و اوغوزلارین موسلمان اولماسیلا دستانلار دا ایسلامی لشیبلر. نئجه کی اوندا هم اصیل تورک آدلاری وار و هم آلینما آدلار. سلجوق، آذر، دومرول، تپه گوز، روستم و ... کیتابدا غنیر-تورکلره تات دئییلیر. نئجه کی ایندیده تورکلر، غنیر-تورکلره تات دئیرلر. «تورکو آت ییخار، تاتی آت.»

دده قورقود بویلازی اولوسال (میلی) دستانلاردیر. بو معنادا کی بو ناغیلارین یازانی و سؤیله ینی بللی دئییل. اوللاری بیر میلت یارادیب و دستانلاردا او میلتین حیات و یاشایش طرزینی گورمک اولار.

بو بویلازدا اوغوز ائلری نین یاشایشی، عادت و عنعنه لری، عقیده لر و اینانجلاری باره ده چوخ گوزل صورتده معلومات وئریلیدیر. میثال اوچون اوغوزلار ایچینده خانیم ایله کیشی نین فرقی یوخدور. خانیم لازیم اولان واخت سیلاح گئینیب و دوشمنلرله ساواشیر و هئچ تبعیض اونلا بیر کیشی آراسیندا قویولمور. بو او حالدادیر کی ائله هامان زاماندا باشقا اؤلکه لرده آرواد و قادین بیر پست مؤوجود کیمی تانینردی و وظیفه سی فقط پیشیرمک و اوشاق ساخلاماق ایدی و هئچ جوره ایجتیماعی (توپلومسال) حاقلاردان بهره مند دئییلدی.

تأسوفله بیزیم آذربایجاندا میلتیمیز بو دیرلی کیتابدان خبر سیزدیرلر و او دا قایدیر غاصیب پهلوی رژیم نین سویچولوقجا (نیژادپرستانه) ایشلرینه. امید کی اولوسوموز دده قورقود و باشقا بؤیوک و گورکملی بیلگینلریمیزی تانیماقلا اوز درین هوویتلریله تانیش اولسون و بنله لیکله غرب فرهنگی تهاجومو قاباغیندا مؤحکم دایانسین.

میلادی ۱۹۹۹-جو ایل، اولوسلار آراسی (بئین المیلی) یونسکو قورولوشو ساریسیندان «دده قورقود» ایلی آدلانمیشدیر.

قاینق آذربایجانجا ویکی پدیا:

www.az.wikipedia.com

بيريىنجى بۇلوم:

كيتايىن بيريىنجى بۇلومو دده قورقود كيتايىنن اصيل متنيندن دلى دومرول بويوندىن عىبارتدير. بو بۇلومو اوخوماقلا ديليميزين قديم متن لرينين اۇنملى بيريى متنسى و بلكه ده ان اۇنملى متنسى ايله تانيشلىق قاتيرسينيز.

«قديم سۇز صنعتيميزى شۇهرتلنديرن بۇيوك اينسان پرورليىك دويفولارى، معنوى اوجاليجا، قهرمانلىق و مردليگه چاغيران فيكىرلر، يوءكسك بشرى ايديال لار اۇز باشلانغيجينى توءكنمزدده قورقود نهريندن گۇتورور.

«كتاب-دده قورقود» ديليميزين، ادبياتيميزين، داستان ياراديجيلغيميزين عوموميتله مدنيتيميزين تاريخينى اۇيرنمكده بۇيوك اهميتته ماليكدير.»

دده قورقود كيتابى، اۇندر نشرياتى، باكى ۲۰۰۴

«دوخا قوجا اوغلى دلى دومرول بويى»

(اصيل متن؛ دده قورقود كيتايىندان)

دوخا قوجا اوغلى دلى دومرول بويىنى بيان ائدر؛ خانيم هئى!

مگر خانيم! اوغوزدا دوخا قوجا اوغلى دلى دومرول دئيرلردى، بيرا رارايدى. بيرا قورو چايىن اووزرينه بيرا كۇپرى ياپديرميشدى. كئچيندىن اوتوز اوچ آقچا آلوردى، كئچمه يىنىدىن دۇگه-دۇگه قيرق آقچا آلوردى. بونى نئچون بۇيله

اندیردی؟ آنونچون کی «مندن دلی، مندن گوء جلی ار وارمیدیر کی چیقا منوء مله ساواشا» - دئردی؛ منیم ارلیگیم، بهادیرلیگیم، جیلاسونلیگیم، ییگیتلیگیم، روما، شاما گنده چاولانا» - دئردی.

مگر بیر گوعن کؤپر یسینین یاماجیندا بیر بؤلوک اوبا قونموش ایدی. اول اوبادا بیر یاخشی - خوب ییگیت سایرو دوء شמוש ایدی. آلاّه امریله اول ییگیت اؤلدی. کیمی «اوغول» دئیوء، کیمی «قارداش» دئیوء آغلادی. اول ییگیت اوعزیننه مؤحکم قارا شیون اولدی. ناگاهاندان دلی دومرول چاپار یئدی، آیدیر: «مره قاواتلار! نه آغلارسیز؟ منیم کؤپروم یانیندا بو غوغوغا نه دیر؟ نیه شیون اندیرسیز؟» - دئدی؛ آیتدی یار: «خانیم! بیر یاخشی ییگیدیمیز اؤلدی، آنا آغلاریز» - دئدی. دلی دومرول آیدیر: «مره! ییگیدینیزی کیم اؤلدوردی؟» آیتدی یار: «واللاّه! بگک ییگیت، آلاّه تعالادان بویوروق اولدی. آل قاناتلو عزراییل اول ییگیدوین جانین آلدی». دلی دومرول آیدیر: «مره عزراییل دئدوء گونیز نه کیشیدیر کیم آدامین جانین آلور؟ یا قادیر آلاّه بیرلیگین، وارلیغین حاقیچون، عزراییلی منیم گؤزومه گؤسترگیل، ساواشاییم، چکیشیم، دوءریشیم، یاخشی ییگیدین جانین قورتاراییم، بیر دخی یاخشی ییگیدین جانین آلمایا» - دئدی. قایتدی دؤندی دلی دومرول ائوینه گلدی.

حاق تعالایا دومرولون سؤزی خوش گلمه دی: «باق، باق، مره دلی قاوات منیم بیرلیگیم بیلمز، بیرلیگوءمه شوء کر قیلماز. منیم اولو در گاهیمدا گزه، منلیک ائله یه؟» - دئدی. عزراییله بویوروق ائله دی کیم، یا عزراییل، وار، اول دخی دلی قاواتین گؤزیننه گؤرونگیل، بنزینی سارار تغیل، - دئدی، جانینی خیرلاتغیل، آغیل - دئدی. دلی دومرول قیرق ییگید ایلن یئوءب - ایچوءب اوتورار کن ناگاهاندان عزراییل چیقا گلدی. عزراییلی نه چاوش گؤردی، نه قاپوچی. دلی دومرولو گؤرر گؤزی گؤرمز اولدی، توتار اللری توتماز اولدی. دونیا - عالم دلی دومرولون گؤزیننه قارانو اولدی. چاغیریب دومرول سویلار، گؤرلیم، خانیم نه سویلار - آیدار:

«مره نه هئیتلوء قوجاسان؟
قاپوچیلار سنی گؤرمه دی.
چاوشلار سنی دویمادی
منیم گؤر گؤزلریم
گؤرمز اولدی
توتار منیم اللریم
توتماز اولدی
دیره دی منیم جانیم
جوشه گلدی
آلتون آیاغیم الیمدن یئره دوء شدی.
آغزیم ایچی بوز کیمی

سوء نو کلریم دوز کیبی اولدی.
مره ساقالجیغی آغجا قوجا
گۆز جو گزی چۆنگه قوجا
مره نه هئیتلوء قوجاسان، دئگیل مانا!
قادم- بلام توقینار بو گوءن سانا! - دئدی.

بؤیله دیگج عزراییلین آجیغی توتدی. آیدیر:

«مره دلی قاوات!
گۆزوم چۆنگه ایدیگین نه بگنمزسن؟
گۆزو گۆگچک قیزلارین- گلینلرین
جانین چوغ آلمیشام.
ساقالیم آغاردوغین نه بگنمزسن؟
آغ ساقاللو، قارا ساقاللو ییگیتلرین
جانین چوغ آلمیشام.
ساقالیم آغاردوغینین معناسی بودور. - دئدی.

مره دلی قاوات، اؤگینوءردون دئردین، «آل قاناتلو عزراییل منیم الوءمه گیرسه، اؤلدوریدیم، یاخشی ییگیدین جانین اونون الیندن قورتارایدیم» - دئردین. ایمدی مره دلی گلدیم کی سنین جانین آلام. وئرمیسن، یوخسا منیمله جنگ اندرمیسن؟» - دئدی.

دلی دومرول آیدیر: «مره، آل قاناتلو عزراییل سن میسن؟» - دئدی.

«آوت، منم» - دئدی.

«بو یاخشی ییگیتلرین جانینی سن می آلوردون.» - دئدی.

«آوت، من آلوردوم» - دئدی.

دلی دومرول آیدیر: «مره قاپوچیلار، قاپونی قاپان» - دئدی. «مره عزراییل، من سنی گئن یئرده ایستردیم، دار یئرده ائیوء الوءمه گیردین، اولامی؟» - دئدی. - «من سنی اؤلدوریم یاخشی ییگیدین جانین قورتاراییم.» - دئدی. قارا قیلیجین سییردی، الینه آلدی. عزراییلی چالماغا حمله قیلدی. عزراییل بیر گۆگرچین اولدی. پنجره دن اوچدی گئتدی.
آدمیلر اورنی دلی دومرول الین الینه چالدى، قاس-قاس گوئلدى. آیدار: «ییگیتلریم! عزراییلین گۆزینی ائيله قورخوتدوم کی گئن قاپویی قويدی، دار باجادان قاچدی. چوءنکی منیم الوءمدن گۆگرچین کیبی قوش اولدی اوچدی، مره، من آنی قورميام توغانا آلدیرمایینجا؟» - دئدی. دوردو آتینا بیندی. توغانین الینه آلدی، آردینا دوء شدی. بیر-ایکی

گۇگرچين اۆلدوردى، دۇندى ائوبنه، گلى يوءروركن عزراييل آتئين گۇزونه گۇروندى. آت اوءركدى. دلى دومرولى گۇتوردى، يئره اوردى. قارا باشى بونالدى، بونلو قالدى. آغ كۇكسينين اوءزرينه عزراييل باسوب قوندى. بايا ميرلايد. شيمدى خيرلاماغا باشلادى. آيدير:

«مره عزراييل! آمان
تانينين بيرليگينه يوقدور گومان
من سنى بۇيله بيلمز ايديم.
اوغوريلايى جان آلدوغين دويماز ايديم.
دوگمه سى بۇيوك بيزيم داغلاريميز اولور،
اول داغلاروميزدا باغلاروميز اولور،
اول باغلارين قارا ساقوملارى، اوءزومى اولور.
اول اوءزومى سيقيرلار، آل شرابى اولور.
اول شرابدان ايچن اسروءك اولور.
شرابلويديم دويماديم،
نه سۇيله ديم بيلمه ديم.
بگليگه اوسانماديم بيگيتليگه دويماديم.
جانيم آلم، عزراييل، مدد.» - دئدى.

عزراييل آيدير: «مره دلى! قاوات، مانا نه يالوارارسان، آلاّه تاعالايا يالوار. منيم ده الوءمده نه وار. من دخى بير يوموش اوغلانيام» - دئدى.

دلى دومرول آيدير: «يا پس جان وئرن، جان آلان آلاّه تاعالاميدير؟»
«بلى اولدور.» - دئدى.
دۇندى عزراييله: «يا پس سن نه ائيله مكلوقداسان؟ سن آرادان چيقغيل، من آلاّه تاعالا بيله خبرلشيم» - دئدى.
دلى دومرول بورادا سويلاميش، گۇرلیم، خانيم، نه سويلاميش، آيدير:

«يوجالاردان يوجاسان
كيمسه بيلمز نئجه سن.
گۇركلو تانرى!
نئچه جاهيللر سنى گۇگده آرار

يثرده ايستر.

سن خود مؤمينلر كۆنلۈندە سن.

دايىم دوران جابار تانرى

باقى قالان ستار تانرى

منيم جانىمى آلور اولسان

سن آغىل!

عزرايىلە آلمانغا قوماغىل! - دئدى.

آللە تاعالاي دلى دومرولون بورادا سۆزى خوش گلدى. عزرايىلە نيدا ائىلە دى كيم: «چوۋن دلى قاوات منيم بيرليگيم بيلدى، بيرليگۈۋمە شۋە كر قىلدى، يا عزرايىل! دلى دومرول، جان يثرينه جان بولسون. آنون جانى آزاد اولسون!» - دئدى. عزرايىل آيدير: «مره دلى دومرول! آللە تاعالانين امرى بۇيلە اولدى كيم، دلى دومرول، جان يثرينه جان بولسون، اونون جانى آزاد اولسون.» - دئدى.

دلى دومرول آيدير: «من نئجه جان بولاييم؟ مگر بير قوجا بابام، بير قارى آنام وار، گل گئدليم، ايكي سيندن بيرى بولاي يك جانين وئره، آغىل، منيم جانىمى قوغىل.» - دئدى.

دلى دومرول سوۋردى، باباسى يانينا گلدى. باباسينين الين اۋپوب سوپلاميش، گۆرلیم، خانیم! نه سوپلاميش؛ آيدير:

«آغ ساقاللو عزيز، عيز تلوۋ، جانيم بابا!

بيلوۋرمىسن، نه لر اولدى؟

كوۋفر سۆز سۇيلە ديم،

حاق تاعالاي خوش گللمە دى.

گۆگ اوۋزرينده آل قاناتلو عزرايىلە

امر ائىلە دى، اوچوب گلدى.

آعجا منيم كۆكسوم باسوب قوندى.

خير يلداديب داتلو جانيم آلور اولدى.

بابا! سندن جان ديلرم، وئرمىسن؟

بوخسا اوغول دلى دومرول دئوۋ

آغلارميسان؟»

باباسى آيدير:

«اوغول، اوغول! آى اوغول!»

جانيم پاراسى اوغول!

دوغدوغىندا دو قوز بوغرا اۋلدورديگيم، آسلان اوغول!

دوۋ نلوگى آلتون بان ائويمين قبضه سى اوغول!

غازا بنزر قيزيمين- گلنيمين چيچكى اوغول!

قارشو ياتان قارا داغيم گر كسه،

سۋيله گلسوۋن، عزراييلين يايلاسى اولسون!

سوووق- سوووق بينارلاريم گر كسه،

آنا ايچت اولسون!

تاوولا- تاوولا شاهباز آتلاريم گر كسه،

آنا بينت اولسون،

قاتار- قاتار دوۋ لريم گر كسه،

آنا يوۋ كلت اولسون.

آغا ييلدا آغجا قويونيم گر كسه،

قارا مودباق آلتيندا آتون شوۋ لنى اولسون!

آلتون- گوۋ موش، پول گر كسه،

آنا خر جليق اولسون!

دونيا شيرين، جان عزيز،

جانيمي قيا بيلمن، بللوۋ بيلگيل!

مندن عزيز، مندن سۋ گوۋ لو آناندير،

اوغول آنانا وارا! - دئدى.

دلى دومرول باباسيندان يوۋز بولمايوب سوۋ ردى، آناسينا گلدى. آيدير:

آنا، بيلوۋ ر ميسن، نه لر اولدى؟

گوۋ گ يوۋز يندن آل قاناتلو عزراييل

اوچوب گلدى،

آغجا منيم كوۋ كسومى باسوب قوندى،

خيرلادىب جانىم آلور اولدى.
بابامدان جان ديله ديم، آما وئرمه دى.
سندن جان ديلرم، آنا،
جانين مانا وئرمىسن،
يوخسا «اوغول، دلى دومرول!» - دئو
آغلارميسان؟
آجى ديرناق آغ يوءزينه چالارميسان؟
قارغو كيبي قارا ساچين
يولارميسان، آنا؟ - دئدى.

آناسى بورادا سويلاميش، گؤرلیم، خانیم، نه سويلاميش. آناسى آيدير:

اوغول، اوغول، آى اوغول!
دوققوز آى دار قارنىمدا گؤتوردو گيم اوغول!
دولما بشيكلرده بله دوو گيم اوغول!
اون آى دئنده دونيا يوءزينه گتووردو گيم اوغول!
دولاب-دولاب آغ سوءدومى اميزيرديگيم اوغول!
آغجا بورجلو حاصارلاردا توتيليدين، اوغول!
ساسى دىلوو كافر الينده توتساق اولايدين، اوغول!
آلتون-آقچا گوو جينه سالوبانى
سنى قورتارايديم، اوغول!
يامان يئر وارميشسان، وارا بيلمن.
دونيا شيرين، جان عزيز!
جانيمي قيا بيلمن، بللوو بيلگيل! - دئدى.

آناسى داخى جانين وئرمه دى. بؤيله ديگج عزراييل گلدى دلى دومرولون جانين آماغا. دلى دومرول آيدير:

مره عزراييل! آمان!
تانرينين بيرليگينه يوقدور گومان!

عزراييل آيدير: «مره، دلی قاوات! دخی نه آمان دي ليرسن؟
آغ ساققاللو بابان يانينا واردین، جان وئرمه دی.
آغ بيرچكلو آنان يانينا واردین، جان وئرمه دی. دخی کيم وئرسه گرک؟» - دئدی. دلی دومرول آيدير:
«حسرتيم واردير، بوليشايم»، - دئدی. عزراييل آيدير: «مره، دلی! حسرتين کيمدير؟» آيدير: «ياد قیزی حالليم وار،
آندان منيم ايکی اوغلانجيغيم وار، امانتيم وار، ايسمارلارام آنلارا، آندان سونرا منيم جانيم آلاسان»، - دئدی. سوءردی
حالالی يانينا گلدی، آيدير:

بيلوهرميسن، نه لر اولدی؟
گؤگ يوءزيندن آل قاناتلو عزراييل اوچوب گلدی.
آعجا منيم کؤکسومی باسوب قوندى.
داتلو منيم جانيمي آلور اولدی.
باباما «وئر» - دئديم، جان وئرمه دی.
آناما وارديم، جان وئرمه دی.
«دونيا شیرين، جان داتلو» - دئدیلر:
ايمدی يوء کسک - يوء کسک قارا داغلاريم
سانا يايلاق اولسون!
سوووق - سوووق سولاريم
سانا ايچت اولسون!
تاوولا - تاوولا شاهباز آتلاريم
سانا بينت اولسون!
دوء نلوگی آلتون بان ائويم
سانا يوء کلت اولسون!
آغاييلدا آعجا قويونوم
سانا شوءلن اولسون!
گؤزون کيمي توتارسا،
کؤنلون کيمي سئورسه،
سن آنا وارغیل!
ايکی اوغلانجيغی اؤکسوز قوماغیل! - دئدی.

بورادا سويلاميش، گۈرلیم، خانیم! نه سويلاميش، آيديرك

نه دئرسن، نه سويلارسان؟
گۈز آچوب گۈردوگیم،
كۈنول وئروءب سئودوء گیم!
قوچ ييگیدیم، شاه ييگیدیم،
داتلو داماغ وئروءب سوروئدوغي،
بیر یاسدیقدا باش قويوب امیشدیگیم.
قارشو یاتان قارا داغلاری،
سندن سونرا من نئیلرم؟
یا یلار اولسام، منیم گوروم اولسون!
سووق-سووق سولارون ایچر اولسام
منیم قانیم اولسون!
آلتون آغچان خرجه یوئر اولسام،
منیم کفنیم اولسون!
تاولا-تاولا شاهباز آتون بینر اولسام،
منیم تابوتوم اولسون!
سندن سونرا بیر ییگیدی سئویب وارسام،
بیله یاتسام،
آلا ییلان اولوب، منی سوقسون!
سنین اول موخت آنان-بابان
بیر جاندا نه وار کی، سانا قییمامیشلار؟
عرش تانیغ اولسون، کوءرسی تانیغ اولسون،
یئر تانیغ اولسون، گۈگ تانیغ اولسون،
قادیر تانری تانیغ اولسون،

منیم جانیم سنین جانینا قوربان اولسون، -دئدی، راضی اولدی.

عزرايىل خاتونىن جانىن آلمانغا گلدى. آدمى لىر اورتى يولداشينا قىيامادى. آلالاھ تاعالايى بورادا يالوارمىش، گورلىم، نئجە يالوارمىش، آيدىر:

يوجالاردان يوجاسان،
كىمسە بىلمز نئجە سن!
گوركلو تانرى،
چوق جاھىللىرىنى،
گورگدە آرار، يىردە اىستر.
سن خود مؤمىنلرىن كۆنلۈندە سن.
دايىم دوران جاۋاب تانرى
اولو يوللار يۈزىرىنە
عىمارتلىرى ياپايىم سىنىن اىچۈەن!
آلورسان، اىكىمۈەزۈن جانىن بىلە آغىل!
قورسان، اىكىمۈەزۈن جانىن بىلە قوغىل!
كرمى چوق قادىر تانرى! - دئدى.

حاق تاعالايى دلى دومرولون سۆزى خوش گلدى. عزرايىلە امر ائىلە دى: «دلى دومرولون آتاسىنىن-آناسىنىن جانىن آل!
اول ايكى حالالا يۈەز قىرىق يىل عۆمر وئردىم» - دئدى. عزرايىل دخى باباسىنىن-آناسىنىن دىغى جانىن آلدى. دلى دومرول
يۈەز قىرىق يىل دخى يولداشسىلا ياش ياشادى.
ددە م قورقوت گلۈەبن بوى بويلادى، سۈى سويلادى. «بو بوى دلى دومرولون اولسون. مىندن سونرا آل ب اوزانلار
سۆيىلە سۈەن! آلنى آچوق جومرد ارىلر دىنلە سۈەن» - دئدى.

يۈم وئره بىم، خانىم!
يىرلۈە قارا داغلارنى يىقىلماسون!
كۆلگە لىجە قابا آغاجىن كسىلمە سۈەن!
قامىن آقان گوركلۈە سۈيۈن قورىماسون!
قادىر تانرى سنى نامردە مؤحتاج ائتمە سۈەن!
آغ آلنۈندا بئش كلمە دوعا قىلدىق،
قبول اولسون!

يغيشدورسون، دوروشدورسون،
گوۋناھينيزى آدى گۆركلو محمّده
باغيشلاسون، خانيم، ھئى!

ايكىنجى بۇلوم:

«دوخا قوجا اوغلو دلى دومرول بويو»

(سادە لشديريلمىش متن؛ ف.زىنالوو و ص. علىزاده)

دئىلنە گۆرە خانىم! اوغوزلار يىن آراسىندا دوخا قوجا اوغلو دلى دومرول دئىلن بىر ايگىد واردى. قورو بىر چايىن اووزرىندە بىر كۆرپو سالدېرىمىشدى. كۆرپودن كئىچىدىن اوتوز اوچ آخچا، كئىچمك اىستە مە يىدىن، قىرخ آخچا آلىردى. بونو نىە بئلە ائدىردى؟ اونا گۆرە كى، «مىدىن جسور، مىدىن گوءجلو بىر ايگىد وارمى كى چىخىب مىملە ساواشسىن؟» - دئىردى؛ «مىم جسورلوعومون پهلوانلىق و ايگىدلىگىمىن شۆهرتى روما، شاما گئدىب چاتمىشدىر.» - دئىردى. بىر گوءن كۆرپونون يانىدا اوبانىن بىر بۇلو ك جاماعاتى چادىر قورموشدو. همىن اوبادا بىر گۆزل ايگىد خىستە لنىمىشدى. آلاھىن امرى اىلە او ايگىد اۆلدو. كىمى «اوغول» دئىە - كىمى «قارداش» دئىە - آغلادى. او ايگىدىن اوستونده بر ك قارا شىون قويدو. گۆزلنىلمە دن دلى دومرول چاپاراق يئىشىدى، دئدى: «آى ابلە لر، نە آغلايىرسىز؟ مىم كۆرپومون يانىدا بو ھى - كوءى نە دىر؟ نىە شىون سالمىسىز؟» «خان، بىر ياخشى ايگىدىمىز اۆلدو، اونا آغلايىرىق.» - دئدىلر. دلى دومرول دئىر: «آيا ايگىدىنيزى كىمى اۆلدوردو؟». دئدىلر: «واللاھ، ايگىد بىگك، آلاھ تاعالادان بويوروق اولدو. آل قانادلى عزرايىل او ايگىدىن جانىنى آلدى.» دلى دومرول دئىر: «ئە! عزرايىل دئدىگىنيز نە كىشىدىر كى، آدامىن جانىنى آلىر؟ يا قادىر آلاھ، بىرلىگىن، وارلىغىن خاطرىنە، عزرايىلى مىم گۆزومە گۆستر، ووروشوم، گوءلشىم، دؤيوشوم، - ياخشى ايگىدلر يىن جانىنى قورتارىم. بىر داھا ياخشى ايگىدلر يىن جانىنى آلماسىن.» دلى دومرول قايتىدى ائوينە گلدى.

آلاھ تاعالايى دومرولون سۆزو خوش گلە دى.

«باخ! بىر دلى آخماق مىم بىرلىگىمى تانىمىر، كۆمگىمە - كرمىمە شوء كورائە مىر. مىم بۇيو ك سارايمىدا گزىب مغرورلوق ائلە بىر؟» - دئدى. عزرايىلا امر ائتدى كى، ائى عزرايىل، گئت او دلى ابلهين دە گۆزونە گۆرون، بنيزىنى سارالت، خىرىلدا دىب جانىنى آل.

دلى دوۋمروول قيرخ ايگيدله يثيب-ايچيب اوتوراركن بيردن عزراييل گليب چيخدى. عزراييلي نه قايپچى گوردو، نه گوزتچى. دلى دوۋمروولون گورن گوزو گورمه دى، توتان اللرينده قووت قالمادى. دونيا-عالم دلى دوۋمروولون گوزونه قارالدى. دلى دوۋمروول چاغيريب سويلايير، گورك خانيم نه سويلايير، -دئير:

واى نه هئيتلى قوجاسان؟
قايپچيلار سنى گورمه دى.
گوزتچى لر ده دويمادى.
گورن گوزوم قارالدى.
توتان اليم يورولدى.
جانيم تيرتمه دوۋمروول.
قيزيل قدح اليمدن يتره دوۋمروول.
آغزيم دوندى بوز كيمي،
سوء موكلريم اووولدى دوز كيمي.
آي ساققاللى آغ قوجا،
گوزلرى دومبا قوجا،
واى، نه قورخونج قوجاسان، دئ منه!
قادم-بالام توخونار بو گوۋن سنه.

بنله دئنده، عزراييلين آجيجى دوتدو. دئير:

اده، دلى ابله!
گوزومون دومبايغيني نه بگنميرسن؟
گوچك گوزلو قيزلارين-كلينلرين، جانيني چوخ آلميشام.
ساققاليمين آغليغيني نه بگنميرسن؟
آغ ساققال، قارا ساققال ايگيدلرين جانيني چوخ آلميشام.
ساققاليمين آغاردىغينين معناسى بودور.

آي دلى آخماق، اويونوب دئيردين: «آل قانادلى عزراييل منيم اليمه دوۋمروول، اولدوريديم، ياخشى ايگيدين جانيني اونون اليندن قورتارايديم.» ايندى، آي دلى، گلشم كى، سنين جانيني آليم. وئيرسنى، يوخسا منيمله دويوشورسن؟

دلى دومرول دئير: «آيا، آل قانادلى عزراييل سنسن مى؟»
«بلى، منم!» - دئدى.

«بو ياخشى ايگيدلرين جانينى سن مى آليرسان؟» - دئدى.
«بلى، من آليرام.» - دئدى.

دلى دومرول دئير: «اده، قاپيچيلار، قاپينى اؤرتون! آي عزراييل، من سنى گئن يئرده آختاريرديم، دار يئرده ياخشى اليمه كنجميسن، دئيه سن؟ من ايندى سنى اؤلدوروم، ياخشى ايگيدلرين جانينى قورتاريم!» بؤيوك فيلنچينى سييردى، الينه آلدى. هوجوم ائتدى كى، عزراييلي وورسون. عزراييل بير گؤگرچين اولوب، پنجره دن اوچدو- گئتدى.

ايگيد دلى دومرول الينى چالدى، قاه- قاه گوءلدو. دئدى:

«ايگيدلريم، عزراييلين گؤزونو ائله قورخوتدوم كى، گئن قاپينى قويدو، دار باجادان قاجدى. منيم اليمدن گؤگرچين كيمي بير قوش اولوب اوچدو. آي هاى، من اونو قيزيل قوشا آلديرماينجا قويارام مى جانينى قورتارسين؟!»
دوردو آتينا ميندى. شاهينى الينه آليب، آردينجا دوءشدو. بير-ايكى گؤگرچين اؤلدوردو، دؤندو ائوينه گلركن عزراييل اونون آتئين گؤزونو گؤرونو.

آت اوهر كدو. دلى دومرولو گؤتوروب يئره ووردو. قارا باشى فيرلاندى، هوشسوز قالدى. عزراييل آغ كؤكسونون اوستونه قوندو. دلى دومرولا ميريلدانيردى. سونرا اونو بوغماغا باشلادى.

دلى دومرول دئير:

آي عزراييل، آمان.

تانرين بيرليگينه شوبهه يوخ، اينان.

من سنى بتله بيلمز ايديم.

اوغرو كيمي جان آلدغيغى دويماز ايديم.

بيزيم بؤيوك ساحه لى داغلاريميز اولور.

او داغلاريميزدا باغلاريميز اولور.

او باغلارين قارا سالخيملى اووزومو اولور.

او اووزومو سيخيرلار، آل شرابى اولور.

او شرابدان ايچن سرخوش اولور.

سرخوشدوم، دويماديم، نه دئديگيمي بيلمه ديم.

بيگليكدن اوسانماديم، ايگيدليكدن دويماديم.

جانيمي آلمان، عزراييل، آمان وئر.

عزراییل دئییر: «آی دلی آخماق، منه نه یالواریرسان، آلاّه تاعالایا یالوار. منیم الیمده نه وار؟ من بویوروق قولویام.»
دلی دوومرول دئییر: «بس جان وئرن، جان آلان دا آلاّهدیرمی؟»
«بلی اودور.» - دئدی.

عزراییل دؤنوب دئدی: «بس سن نه ایش گؤرورسن؟ سن آرادان چیخ، من آلاّه تاعالا ایله خبرلشیم.» دلی دوومرول
بورادا سویلامیش، گؤرک، خانیم، نه سویلامیشدیر:

اوجالاردان اوجاسان،

کیمسه بیلمز نئجه سن.

گؤزل تانری.

نئچه جاهیللر سنی

گؤیده آرار، یترده ایستر.

سن مؤمینلر کؤنلونده سن.

سن بؤیوکسن، قودرتلیسن،

ابدی سیر صاحیبسن.

جانیمی آلسان، اؤزون آل.

قویما عزراییل آلسین.

دلی دوومرولون سؤزو بورادا آلاّه تاعالایا خوش گلدی. عزراییلی چاغیریب دئدی کی، بو دلی منیم بیرلیگیمی
بیلدیگی، بیرلیگیمه شوء کور ائتدیگی اوء چون اونون جانی عوضینه جان تاپ، قوی دلی دوومرولون جانی آزاد اولسون.
عزراییل دئییر: «آی دلی دوومرول، آلاّهین امری بنله اولدو کی، دلی دوومرولون اؤز جانی یئرینه جان تاپسین، اونون
جاننی آزاد اولسون.» دلی دوومرول دئییر: «من جانی نئجه تاپیم؟ بیر قوجا آتام، بیر قاری آنام وار، گل گئدک، ایکیسیندن
بیری بلکه جانینی وئردی، آل منیم جانیم قالسین.»
دلی دوومرول دوروب آتاسینین یانینا گلدی. آتاسینین الینی اؤپوب سویلامیش، گؤرک خانیم، نه سویلامیشدیر؛ دئدی:

آغ ساققاللی عزیز، حؤرمتلی، جانیم آتا!

بیلیرسن می، نه لر اولدو؟

گوناه سؤز سؤیله دیم،

آلاّها خوش گلمه دی،

گۆيدە آل قانادلى عزرايىلا
امر ائله دى، اوچوب گلدى.
باسيب قونموش آغ كۆكسومه.
شيرين جاني آلير مندن.
آتا، سندن جان ايسترم، وئرسن مى؟
يوخسا «اوغول، دومرول» دئيه آغلارسان مى؟

آتاسى دئيبير:

اوغول، اوغول، آى اوغول!
جانيمين بير پاراسى اوغول!
دوغولاندا دوققوز بوغرا اۆلدوردو گوم، آسلان اوغول!
قيزيل طاغلى اوچا ئويمين ديرگى اوغول!
غازا بنزر قيز گلنيمين، چيچگى اوغول!
قارشى ياتان اوچا داغيم گر كسه،
سؤيله، اولسون عزراييلين يايلاغى!
سويوق-سويوق بولاقلاريم گر كسه،
اونلار اولسون عزراييلين بولاغى!
طؤوله-طؤوله شاه آتلاريم گر كسه، اونون مينىگى اولسون.
قاتار-قاتار دوه لريم گر كسه، اونون يوء كلوگو اولسون!
يايلاقداكى آغ قويونوم گر كسه،
مطبخلرده اولسون اونا شوء لنليك.
قيزيل-گوء موش پول گر كسه،
خرجله سين، قورسون بؤيوك بير شنليك!
دونيا شيرين، جان عزيزدير،
جانيمى قيا بيلمرم.
مندن عزيز، مندن ياخين،
آنان واردير، گئت يانينا.

دلى دوۋمرول آتاسيندان اوميدى اوعزولوب، آتيني سوءردو، آناسينين يانينا گلدى. دئير:

آنا، بيليرسن مى نه لر اولدو؟
آل قانادلى عزراييل گۆى اوعزوندن اوچوب گلدى.
منيم آعجا كؤكسومو باسيب قوندو،
خير يلدا ديب جانيمي آليز ايندى.
آتامدان جان ايسته ديم، آما وئرمه دى.
سندن جان ايسته ييرم، آنا، جانيني منه وئرسن مى،
يوخسا «اوغول دوۋمرول» - دئيه، آغلارسان؟
آغ اوعزونه ايتى ديرناق چالارسان؟
قارغى كيمي قارا ساچيني يولارسان، آنا؟

آناسى بورادا سويلاميش، گۆرك، خانيم، نه سويلاميشدير. آناسى دئدى:

اوغول، اوغول، آى اوغول!
دوققوز آى دار قارنيمدا گزديرديگيم اوغول!
بلگيني بئشيكلرده بله ديگيم اوغول!
اون آى دئنده يئر اوعزونه گتيرديگيم اوغول!
دويونجا آغ سوءدومو اميزديرديگيم اوغول!
آعجا بوئر جلو حاصارلاردا توتولسايدين، اوغول!
ايگرنج دينلى كافير اليه دوستاق اولسايدين، اوغول!
قيزيل- گوءموش گوءجونه سنى قورتاراديم، اوغول!
يامان يئر گنديسن، گنده بيلمرم.
دونيا شيرين، جان عزيزدير،
جانيمي قيا بيلمرم، يقين بيل، -دئدى.

آناسى دا جانيني وئرمه دى. بئله دئنده عزراييل دلى دوۋمرولون جانيني آماغا گلدى. دلى دوۋمرول دئير:

آى عزراييل، آمان!

آلاھىن بىرلىگىنە يوخ شوبهە، اينان.

عزرايىل دئىير: «آى دلى آخماق! داھا نە آمان ايستە يىرسن؟ آغ ساققاللى آتانىن يانينا گئىدىن، جانينى وئرمە دى. آغ بىرچكىلى آتانىن يانينا گئىدىن جان وئرمە دى. داھا كىم وئره جكدىر؟»
دلى دوۋ مەرول دئىير: «حسرتلىم واردىر، اونونلا گۆرۈشۈم.»
عزرايىل دئىير: «آى دلى! حسرتلىن كىمدىر؟»
دئىير: «ياد قىزى آروادىم وار، اوندان ايكى اوغلوم وار، امانتىم وار، اونلارا تاپشىرىم، اوندان سونرا منىم جانىمى آلاسان.» آتىنى سۈرۈپ آروادىمىن يانينا گلدى. دئدى:

بىليرسىمى نە لر اولدو؟
آل قانادلى عزرايىل گۆى اوۋزوندن اوچوب گلدى.
منىم آغجا كۆكسومو باسىب قوندو.
منىم شىرىن جانىمى آلير ايندى.
آتام دئدىم، جانينى وئرمە دى.
آناما دئدىم جانينى وئرمە دى.
«دونيا شىرىن، جان شىرىن.» - دئدىلر.
ايندى اوجا-اوجا داغلاريم يايلاغىن اولسون،
طۆولە-طۆولە شاھانە آتلارىم سنىن مينيگىن اولسون،
قىزىل طاقلى اوجا ائويم سنىن كۆلگە ليگىن اولسون،
قاپار-قاپار دوۋ لرىم سنىن يۈۋ كلوگون اولسون،
يايلاقداكى آغ قويونوم سنىن شۈۋ لىلىگىن اولسون،
گۆزون كىمى توتارسا،
كۆنلون كىمى سئورسە، اونا ارە گئت،
ايكى اوغلانجىغى يىتىم قويما.

آرواد بورادا سويلامىشدىر، گۆرك، خانىم، نە سويلامىشدىر - دئمىشدىر:

نە دئىرسن، نە اۋتورسن،

گۆز آچاراق گۆردو گوم،

كۈنول وئريب سئودىگىم،
قوچ ايگىدىم، شاه ايگىدىم،
شيرين داماغ وئردىب اوپوشدوگوم،
بىر ياسدېقدا باش قويدوغوم،
قارشى ياتان اوجا داغلارى،
سندن سونرا من نئىلرم؟
يايلا يارسام، گوروم اولسون.
سويوق-سويوق سولارنى من ايچرسىم، منىم قانىم اولسون.
قىزىلنى-گوء موشونو خرجه سم، كفنلىگىم اولسون.
طۈولە-طۈولە آتلارنى من مېنىسم، منىم تابوتوم اولسون.
سندن سونرا بىر ايگىدى سئويب سئچسىم،
اره گئتىسم، بىر گه ياتسام،
بىر ازدها ايلان اولوب، منى چالسىن.
او موخت، اعتبارسىز آتان آتان
جان نه دير كى، سنه قيا بىلمه ميشلر؟
يئرلر شاھيد اولسون، گۈى شاھيد اولسون
قودرتلى آلاھ شاھيد اولسون، قوربانام سنه،
منىم جانىم قوربان اولسون سنىن جانينا!

عزرايىل راضىلاشدى، قادينىن جانىنى آماغا گلدى. ايگىد دومرول عؤمور يولداشينا قيا بىلمه دى. بورادا آلاھا يالوارمىش، گۈرك، نئجه يالوارمىشدى، دئير:

اوجالاردان اوجاسان،
كىمسە بىلمز نئجه سن.
گۈزل تانرى، چوخ جاھيل لر
سنى گۈيدە آرار، يترده آرزولار.
سن مؤمىن لرین كۈنلۈندە سن.
سن ابدى حۈ كمرانسان.
بۈيۈك يوللار اوۋەزىندە

عيمارتلر ياپيم-قوروم سنيچين.

ھاردا گورسم، آج دويوروم سنيچين.

چيلپاق گورسم، دون گئيديريم سنيچين.

آليرسانسا، ايکيميزين جانيني بيرگه آل.

ساغ قويورسان، ايکيميزه ده رحم ائت.

کرمى چوخ، قادير آلاھ.

دلى دومرولون سوزو آلاھا خوش گلدى. عزرايىلا امر ائتدى: «دلى دومرولون آتا-آناسينين جانيني آل، دلى دومرولا و آروادينا يوءز قيرخ ايل عومور وئرديم.» -دئدى. عزرايىل دا در حال اونون آتاسينين-آناسينين جانيني آلدى. دلى دومرول عومور يولداشى ايله يوءز قيرخ ايل ده ياشادى.

دده قورقود گليب بوى بويلادى، سوي سويلادى. «بو داستان دلى دومرولون اولسون. مندن سونرا ايگيد اوزانلار سؤيله سينلر. آلنى آچيق، الى آچيق ايگيد شخص لردينله سينلر.» -دئدى. خئير دوعا وئرك، خانيم:

كؤكلو اوجا داغلارين ييخيلماسين.

كؤلگه لى ايرى آغاجين كسيلمه سين.

جوشغون آخان گوزل سويون قوروماسين.

آلاھ سين نامرده مؤحتاج ائتمه سين.

آغ اووزون قارشيسيندا بئش كلمه دوعا قيلديق قبول اولونسون.

يغيشديريب ساخلاسين گوناھينيزى،

گوزل آدلى محمده باغيشلاسين، خانيم، ھئى!!!

ایندیه دک یاییلان کیتابلاریمیزی:

- ۰۱) جونون پیرایه سی؛ مولاً محمد فضولیدن ۷۰ شعر؛
- ۰۲) مئی ساتانلار کوچه سی؛ صاییب تبریزیدن ۷۰ شعر؛
- ۰۳) من بو جهانیه سیغمزام؛ نسیمیدن ۳۵ شعر؛
- ۰۴) قیامت و آخرت حیاتی؛ مذهبی مقاله؛ هارون یحیی؛ چئویرن: کامران آغایثو؛
- ۰۵) حاجی قارا؛ نومایش نامه؛ میرزه فتحعلی آخوندوف؛
- ۰۶) سئوگی؛ پسیخولوژی (روانشیناسی) مقاله سی؛ سئودا فرضعلیثو؛
- ۰۷) ساری گلین؛ داستان؛ ائلچین افندیثو؛
- ۰۸) شامع (شمع) و پروانه؛ بالاجا داستان؛ عزیزه جعفرزاده؛
- ۰۹) بالاجا شاهزاده؛ اوشاق ناقلی؛ آنتوان دو سنت افزوپری؛ چئویرنلر: عزیز گوزل سوی، یاقوت قوربانووا؛
- ۱۰) دل آرا؛ بالاجا داستان؛ جعفر جبارلی؛
- ۱۱) دلی دومرول؛ دده قورقود داستانلاریندان؛ ساده لشدیرن: ف. زینالوو و ص. علی زاده

آللاهین اومیدی ایله یاییلاجاقلار:

آذری دیلی؛ آذربایجان تاریخی دیلی حاقیندا بیر تدقیق
بختیار وهابزاده دن نئچه شعر؛
خزرین گوز یاشلاری؛ عزیزه جعفرزاده؛

www.dqk.blogfa.com
www.dqk.4shared.com

بیزیم گلن کیتابلاریمیزی گوزله بین.

بو کیتابلاری تقدیم ائدیرم آنا دیلیرینه اوعرک یانديرانلارا.